

Justis Proffene

FORANDRINGSFABRIKKEN

A person is performing a handstand on a brick wall. They are wearing blue jeans, a white t-shirt with a blue and black pattern, and white sneakers. Their arms are extended outwards, and their legs are bent at the knees. The background is a red brick wall.

Svar til justisministeren
om barn og straff

Del 1 Erfaringene våre

Ungdommenes erfaringer rundt straffereaksjoner og barnevern

Del 2 Svarene våre

Ungdommenes svar til myndighetene på hvordan møte unge lovbrøyttere

Resultatene levert 19 november 2010 til justisminister Knut Storberget. Samme dag levert politisk ledelse i Barne-, likestillings- og integreringsdepartementet og til stortingspolitikere. Unge fra prosjektet leverte resultatene

Røde Kors har vært samarbeidsorganisasjon for prosjektet

Takk til Erik Lølandsmo i Vest-Agder Røde Kors

Arbeidet er finansiert av ExtraStiftelsen Helse og Rehabilitering

Takk igjen for økonomisk støtte til arbeid med å lytte til unge proffer

Takk til journalist Arne O. Holm for råd og innspill underveis i arbeidet

Takk til noen av dere som inspirerte unge til å delta:

Hanne Guldborg, tidligere i Larvik fengsel

Heidi Handeland, UngEtat i Kristiansand kommune

Ingvill Holm Fjær, Friomsorgen i Oslo og Akershus

Tone Monkerud, Barne- og familieetaten Oslo kommune

Martin Nymo, Organisasjonen for Private Barneverntiltak

Hans Martin Skovly, forebyggende politikordinator Agder

Om dette heftet:

Produksjon av stoff: JustisProffene

Foto: Morten Brun

Oppsett av tekst og bilder: Morten Brun

Prosjektledelse: Lars Sjøløkken og Marit Sanner

Utgitt november 2010

Mer om prosjektet:

marit@forandringsfabrikken.no

www.forandringsfabrikken.no

Bestilling av hefter:

post@forandringsfabrikken.no

Pris pr stk. kr, 50,- / pr 5 stk kr. 200,- (inkl. porto)

Om JustisProffene

JustisProffene er 28 unge, 14-24 år, de fleste under 20 år.

De har mye kunnskap og erfaring i kroppen, på lovbrudd og straffereaksjonene etter det.

I prosjektet ble de invitert til å uttrykke erfaringer og å gi svar til politisk og administrativ ledelse i Norge. Hvordan kjennes det når du er ung lovbrøytter? Hvordan bør lovbruddene møtes, om ungdommene fikk bestemme?

JustisProffene kommer fra Agder i sør til Finnmark i nord. De har erfaring med soning, varetekt, glattceller, samfunnsstraff, gjennomføring av straff mens de er på barnevernsinstitusjoner og med konfliktråd. For å finne dem, kontaktet vi fengsler, forebyggende politi, kriminalomsorg, kommunalt barnevern, barnevernsinstitusjoner og prosjekter i friomsorgen. Takk til alle dere som bidro med å finne ungdommer.

Forandringsfabrikken har villet gå i dybden og deretter løfte frem unges opplevelse og forståelse på noen tema. Vi traff ungdommene 1-3 ganger. Vi har brukt visuell metodikk og dialog, alltid med utgangspunkt i åpne hovedspørsmål. Svar som går igjen, er oppsummert i denne rapporten. Deltakernes opplevelse og forståelse har svært mange likhetstrekk. Svarene mener derfor vi har stor overføringsverdi.

Takk til hver og en av dere unge JustisProffer

Dere har delt med oss egne erfaringer, med et sterkt ønske om å hjelpe andre. Og dere har gitt kloke svar til norske myndigheter, på hva et klokt samfunn gjør med unge lovbrøyttere. Ingen av dere foreslo å la unge slippe reaksjon etter lovbrudd. Men dere brakte fram sterke ønsker om å bli møtt med reaksjoner som hjelper for et bedre liv.

Takk for klokskap, styrke, vennlighet og mot

Marit Sanner, Forandringsfabrikken

28 unge introduserer

Barndommen min var å overleve

Jeg har stjålet veldig mange biler og brukt hard vold
Var 15 første gang jeg ble tatt

Hjemme var de strenge og hardhendte

Varetekt 1 mnd, 2 mnd soning, 9 mnd betinget med 2 år prøvetid
I tillegg en dom som venter på meg
Det er hardt å våkne om morgenen nå

Barndom med alkohol og vold

Ingen brøy seg, jeg dro på fester fra 12-13 årsalderen
Har som ungdom for det meste bodd på gata

Da jeg var 15 fikk papirene fra oppveksten min i barnevernet
De kom i posten. Etter det var jeg lenge veldig deprimert
Vet noen bedre måter det kunne vært gjort på

Jeg begynte å trekke ut i gatene da jeg var liten
Noen prøvde å hjelpe, men ikke på måter jeg stolte på

Ikke verst nettopp å ha blitt 15 og ha rullet flere ganger på glattcelle
Den ene gangen satt jeg tre dager. Det var veldig skummelt

Fra jeg var 8 år, har jeg gjort kriminelle ting

Jeg vet ikke hvor mange biler jeg har stjålet
Bodd i fosterhjem fra jeg var 10 og seinere på 10 institusjoner
Ikke lett å finne så mye å leve for da

Avhør med barnevernsvakta da jeg var 12

Tenkte ikke på konsekvenser, ville bare ha spenning

Barnevernet fikk ikke kontakt med meg, de burde greid det
Jeg var 13 da jeg var i første avhør hos politiet
Skulle bare tøffe meg og være kul, tenkte ikke på konsekvensene

Akkurat da haster det, da kunne de redde meg

Har Azberger og ADHD, ble stempla og holdt utenfor fra jeg var liten
Det var ingen voksne der, det var bare meg i hele oppveksten
Satt mye alene. Satt alltid hjemme. På skolen var det vondt

Det var vold rundt meg fra jeg var liten

Det meste jeg husker handler om det
Da blir du ganske såra deg inni

Nå stoler jeg ikke på noen Det tror jeg kommer til å være mitt største problem resten av livet

Felles for de fleste JustisProffene

Har levd med vold og alkohol eller annen rus i oppveksten
Mange har levd flere år i barnevernet
Har svært klare tanker om hvorfor ting har blitt som de har blitt

Del 1 Erfaringene våre

Hvorfor det går galt

Lite lys i barndommen bortsett fra noen blålys iblant

Vokste opp med mye juling og et dataspill.

Når tenkte dere jeg skulle ha lært?

De på institusjonen trodde ikke på at det var vondt for meg der

Derfor stjal jeg en bil for å rømme hjem til mamma

Det var den første kriminaliteten jeg gjorde

Det vonde blir samla opp i så mange år, til slutt sprenges det ut

Jeg fikk aldri støtte til noe hjemme

Men måtte jo ha venner, så da fant jeg noen sjøl

Det kriminelle skjer når du er mye alene

Skjønner dere ikke det?

Jeg sa til barnevernet at for meg var det vondt å bo i det fosterhjemmet

Da sa de at familien jo er så snill, det går nok bra

Jeg begynte å stjele biler, for å vise at jeg ikke hadde det bra der

Jeg har blitt stempla som sint siden barnehagen

Jeg var lett å erte, var jo så rar, så hissig og så vanskelig

De snakka ned på meg på skolen, en del av lærerne også

Du har ingen voksen som har respekt for deg og viser deg omsorg

De to tingene må komme samtidig

Om ikke, gir du faen. Hva har du å tape på det?

Jeg ble så mye tråkka på i oppveksten, var klovnen alle kunne le av

Har aldri fått hjelp til å sortere alt det vonde som er lagra inni meg

Mamma greide ikke sette grenser for meg

Skolen varsla barnevernet, det skulle de aldri ha gjort

Etter det har det gått fort. Og veldig, veldig galt

De kasta meg ut jevnt og trutt, måtte flytte hjemmefra som 14 åring
De sa de ikke orka mer og at jeg måtte skjerpe meg

Når du har hatt vond oppvekst og det er kapsla inni deg
Også trives du ikke der du bor og du blir ikke hørt
Ingen må bli overraska over at jeg gjør dumt

Hjernen til 15-åring er ikke utviklet, husk det
Du er bare usikker og vil være kul
Du skal tøffe deg og vise at du ikke er redd for noe

Tatt første gang

Første gangen jeg ble tatt, var den verste
Da måtte jeg begynne å beskytte meg med en gang
Må jo tale det, må ikke være sårbar

JustisProffene oppsummerer

Du blir veldig redd, forvirra og forstår ingenting
Du vet du skuffer dem hjemme
Du lager så mye sorg for familien din
Du kan tenke på at du må ta livet av deg
Du blir veldig, veldig stressa

Du spiller tøff på utsida, spiller at du «gir faen»
Du vil være konge for kameratene, den sterkeste
Inni deg er du mye mykere
Om ingen når inn til deg nå, blir det vanskeligere
Noen bør hjelpe fort, men da må det være i samarbeid med deg

Vente på dom

Jeg har akkurat vært i avhør for to voldssaker
Jeg vet det er lenge til de kommer opp
Men jeg tenker på det hver morran og hver kveld

Dermed blokkerer det utviklinga i livet mitt
Det blir dobbel straff og vondt i hjertet med på kjøpet

JustisProffene oppsummerer

Du har erfaring fra at det tar år før rettsaken kom opp
Og enda lenger før soning starter

Ventetida er veldig tung tid
Den er farlig, spesielt når du er ungdom

Den dumme tingen der foran, gjør ofte at det baller på seg
Du tenker på det når du legger deg om kvelden
Og når du våkner
Livet stopper helt opp
Og det er veldig vanskelig å ikke gi faen

Det meste av livet handler om at det dumme skal komme
Og dette kan vare i år
De må ikke gjøre sånn med ungdommer
Det er farlig for kroppen og for hjertet deres

Følelser før fengsel

Du føler deg bitteliten. Som en bitteliten skitt
Fikk angst ei uke før, redd for at det ville klikke helt, kom inn der full av angst
Ble skremt og tvang meg til å tenke at jeg bare måtte bli ferdig med det
Fikk veldig mye følelser, ble panisk,...hvordan skal det gå?
Begynte å spørre mange, de sa de første tre månedene er jævligst
Ble helt mørkt inni meg, ble veldig lei meg
Tenkte mye og ble så usikker
Det første jeg tenkte på var at nå skuffa jeg familien
Jeg prata med folkene hjemme. Pappa brøyt kontakten med meg fra da av
Biter tennene sammen, lukker meg inne, må bare komme meg igjennom
Kjente på skammen over lillesøsknene, de skulle se broren bli hentet til fengsel
Hadde begynt å skjerpe meg.
Så fikk jeg beskjed om å sone. Tror alt raser igjen

Glattcelle & Varetekt

Jeg var 16 og ble sendt rett på glattcelle.

De sa jeg bare skulle være der litt. Jeg ble der lenger og ble sinna, for de lurte meg. Så kom jeg i fengslingsmøte. Det er så vondt der, for de tar fra deg alt. Det jeg først følte var at nå var jeg hjelpeløs. Nå var jeg en ingenting. Helt nederst av alt. Kunne ikke gjøre noe for noen. Kunne ikke hjelpe andre. Det var så innmari pinlig. Aller mest følte jeg skam

Første gang på glattcelle satt jeg tre dager

De kalte det arresten

Det er betonggulv der som du skal ligge på

Og kamera som ser deg hele tiden

Det er ei ganske stor psykisk påkjenning

JustisProffene oppsummerer

Det er umulig å sove på glattcelle

Du hører de andre så godt, folk banker, slår, skriker, hylar

De nye cellene er verre, selv om du ikke hører bråket fra de andre

Der hører du bare ventilasjonen, det er og til å bli gal av

Mange under 18 har vært på glattcelle mange ganger

Kjennes som de kan gjøre det for å skremme, irritere –

Cella brukes som forhandling og psyker oss ut

...om du bare sier noe, skal du slippe ut

Det skaper irritasjon, sinne og frustrasjon

Det går så treigt inne i glattcella

Du blir gal i hodet, en rar hodepine

Iblant må de ta oss men ikke sette oss på glattcelle

Glattcelle er dårlig psykisk

Den lager bare hat i mennesker, ingen 18 må settes der

Sitte i fengsel

I fengsel glemmer man ikke de gamle problemene

Og så får du et nytt liv med nye problemer med på kjøpet, dårlig ide
Første gangen i fengsel ble jeg med en gang løpegutt
Da lærte jeg å være hjelpegutt for de store

Du vil gjerne bli et bedre menneske
Men her inne har du ingen sjanse til det

Fengsel er lengsel, sår og savn, men du kan ikke kjenne etter

Da jeg kom ut, merka jeg at jeg hadde slutta å stole på folk
Nå stoler jeg ikke på noen
Det tror jeg kommer til å være mitt største problem

JustisProffene oppsummerer

Du føler deg stuert bort og pakka vekk
Alt av håp er bortgjemt når du sitter inne

I fengsel er du så hjelpeløs, du får ikke ordna noe
Du er bare et fangenummer
Blir veldig usikker her, på om du er noe verdt

Du ville så gjerne være et forbilde, særlig for de yngre i familien
Derfor er det så skamfullt
Når familien din kommer, blir du «svak»
Det er vel da du er deg selv, resten av tida beskytter du deg bare

Fengsel hjelper ikke for tenåringer
Du søker lett mot eldre kriminelle, blir påvirket av alle andre
Det gir dårlig nettverk, opplæring til mer og verre kriminalitet
Du kommer garantert ut i dårlig stand
Hatet blir bare verre og verre
Du mister jobbmuligheter når du kommer ut
Du blir veldig kjapt redd for verden utenfor

Det er veldig stor forskjell på de ansatte
Noen er veldig bra folk og du føler de vil gjøre alt de kan. De gjør bra jobb og er respektfulle. I et fengsel der jeg satt er det nesten bare sånne voksne.

Andre voksne merker du at liker å bestemme over folk
Det kjenner du ganske fort, på blikk, bevegelser og ord de bruker

Blir helt gal her. Har sittet et halvt år, hodet mitt er helt ødelagt
Blir forandra til en annen person

Du blir veldig lukka av å sitte i fengsel
Og du kjennes fort ganske forandret inni deg
Du får dumme tanker – og kan få veldig såre tanker

Fengsel bryter ned ungdommene, men bygger de ikke opp igjen
Fra du første gang vet du skal settes inn, starter nedbrytingen

Du blir mer og mer aggressiv langt inne i deg av å sitte inne
Det ble laga sinne og hat ovenfor alle

Tida i fengsel gjorde meg så innadvendt
Aggresjon og skyldfølelse har jeg og fått mye av, i herlig blanding
Det er ikke akkurat det beste å være fylt av når du kommer ut
Blikket mitt blir farligere, for det er en tomhet i det

Være i ungdomsenhet

Der kjente jeg at de voksne ville at jeg skulle få til ting
Og de mente det helt på ordentlig.
De ga meg tillit og da ble det veldig annerledes
De behandler deg med stor respekt her
Stor forandring fra sånn jeg hadde det i barnevernet.

Men uansett er det et fengsel, og murene trigger og utfordrer
Murer tar fram feil ting i deg

Flere jeg kjenner sier de heller vil i fengsel enn å være i barnevernet
 De har så mange år med kamp i barnevernet
 Kampen handler mest om at de har lite de skulle ha sagt

JustisProffene oppsummerer

Når bare unge samles der, blir det kamp mellom hanekyllingene
 Alle skal være tøffest, sterkest, modigst
 Ingen slapper av og det kan bli veldig stress

Folkene som jobber der, er reale og holder det de lover
 Og de prøver å forstå hva ungdommene mener og hva som gjør vondt

Men ungdom skal ikke være i fengsel
 Uansett om fengslet er for bare ungdom
 Når det ligger nær et fengsel er det fengsel
 Uansett hva dere kaller det.
 Gjerder og innlåsing er for å straffe, det er ingen vits med ungdom

Fengsel forandrer

Jeg er redd for at jeg allerede har begynt å gi faen.
 Skal bare sitte her noen uker. Redd for at det allerede har skjedd for mye

Første gang jeg ble satt inn var det kaos med følelser. Det var vondt,
 skummelt og jeg kjente mye skam. Så var jeg på rømmen. Da jeg
 meldte meg til soning igjen, var det helt annerledes. Nå merker jeg det
 ikke mer. Følelsene har blitt borte

Du føler ikke noe for folk lenger. Ekkelt å kjenne at det er sånn. Noen
 ganger lurar på hvem jeg blir til slutt, når jeg sitter her. Men må bare
 skyve det vekk. Når du sitter i et fengsel er det umulig å tenke på det
 Da klikker det for deg. Så du blir egentlig en følelsesløs jævel ganske fort

Jeg husker ikke hvordan det er å være fri lenger. Du aner ikke hvor fort
 det skjer. Du bare kommer inn i ei boble. Tenker ikke på noe på utsiden.
 Det gjør deg helt gal, så du tvinger det bort

JustisProffene oppsummerer

Du opplever så mye vondt. Du må takle låste dører og murer på alle kanter. Ingen som ikke har prøvd, kan forstå

Det skjer med det samme du hører ordet fengsel og at du skal dit. Allerede da er det gjort. Og etterpå er det egentlig for sent. Tror det er sånn for mange

Du får ikke kontakt med følelsene dine mer. Når du mister frihetsfølelsen, skjer det fort. Du kjenner at følelsene bare blir tatt fra deg, på en måte.

Men kan ikke høre hva som skjer med dem heller, da gjør det bare altfor vondt.

Du blir følelsesløs av å sitte i fengsel. Du driter i hva som skjer med deg Du virkelig driter i det. Fordi du må beskytte deg

Du får ikke gjort noe her, du må bare stole på andre. Det gjør utrolig vondt. Du får heller ikke gjort noe godt for flokken din når du sitter inne De tar stoltheten din

De vil vi skal sitte her og tenke at vi skal bli bedre personer. Den som sier noe sånn, må sitte inne sjøl. Da skjønner han fort at det hadde vært flott om det var sånn. I fengsel blir du bare redd, folkesky, avstumpa og gir mer og mer faen. Egentlig er det opplæring i å gi faen

Unge som ikke følger loven må stoppes. Men kall det å stoppe dem. Hjernen deres er dårlig utviklet, og da er det smart å stoppe dem i å lage det dummere for seg og alle rundt seg. Straff gir ingen mening da.

Politiet

Politiet må jo bare gjøre jobben sin

De har mange dumme ting de må gjøre. Men de gjør det ofte på ikke så aller verst måter

Noen politi er rasistiske, det merkes fort

Det burde ikke være sånn lenger, i Norge i 2010

Det fins også frekke, nedlatende eller ironiske politimenn

Da mister du respekten og det blir bare verre

JustisProffene oppsummerer

De fleste i forebyggende politi er veldig bra
Ikke alle, noen er usikre og maktglade
Mange av dem merker du at gjør alt det bra de kan
De gjør ofte det ekstra som du merker så godt
Tror ikke de har så stramme regler som barnevernsfolkene
Virker som de får lov å tenke litt mer sjøl

Mange av politifolkene har smil og humor, det er veldig bra
De snakker fint til deg og du merker at du er noe verdt
De ser ikke på deg som en kjeltring eller en stakkar

Samfunnsstraff

Samfunnsstraff er mye bedre enn fengsel
Da kan jeg holde kontakt med familie og venner
Og jeg får bra oppfølging av snille folk

I begynnelsen var jeg veldig sint og fortsatte å lage trøbbel her
Jeg tenkte at jeg heller kunne sitte de 9 mnd i fengsel
Men skjønte det hjalp meg til å få vanlig liv igjen

JustisProffene oppsummerer

Samfunnsstraff er bra for mange. For andre hjelper det ikke nok
Det blir for lite og du blir ikke fulgt opp nok
Samfunnsstraff er veldig avhengig av personen som følger opp

Det jobber mange fine folk i friomsorgen
Der kan du få veldig god hjelp. De vil forstå deg
De skjønner at du er et menneske som har fått en dårlig start

Bra

Med samfunnsstraff kan du tenke tanker om framtida imens
Det tør du ikke i fengsel og det blir ganske forskjellig

Samfunnsstraff kan gjøre at du er med voksne som er forbilder for deg

Om de forteller deg at du er bra på ting, kan det bli veldig viktig
Du blir en person som kan noe

Når du har samfunnsstraff kan du få drive med noe du liker
Da slipper du å tenke på alt det dårlige hele tiden
Da får du det ikke dårligere og dårligere
Og ofte treffer du borti veldig hyggelige folk som følger opp

Dårlig

Du blir ikke alltid fulgt opp nok. Da kan det gjøre vondt verre
Da bare fortsetter du med det samme livet som før

For en del er samfunnsstraff altfor lite oppfølging
Det lager ingen forandring i deg
Du kan fortsette med rus, og du kan fortsette å gå i samme miljø
Du kan fortsette å bare drite deg ut rett og slett

Barnevernet

De skulle aldri sendt meg på institusjon
Jeg trengte hjelp, men ikke den hjelpa der
De skulle brukt de pengene på å hjelpe hjemme
Nå har det blitt et kriminelt monster av meg

Noen av barnevernsinstitusjonene forstår hva som er bra å gjøre
De har voksne der som bryr seg nesten mer enn foreldrene dine
Som kjemper kampen sammen med deg
De voksne er der flere døgn etter hverandre
De hjelper deg hele tida, kjemper på ditt lag
Du ser det i ansiktet og hører på stemmen at de støtter deg
De har ikke så strenge regler, gjør det de ser er smart og bra for oss
Da tør jeg å slappe av litt og slippe dem litt innpå meg

Noen steder blir jeg deprimert, det er så lite varme der
Det fyker rundt forskjellige voksne
Og de henger seg så opp i problemene mine

De spør deg ikke om de viktige tingene og de hører ikke
Men de vet alltid hakket bedre enn meg, og dere løsninger blir brukt
De løsningene har i hvert fall ikke virka særlig godt hittil
Og nå har de holdt på i fire år. Jeg har det verre.
Hvor lenge har de egentlig rett til å holde på sånn?

JustisProffene oppsummerer

Hvis du ikke trives må du si fra veldig mange ganger
Hvis ingen hører på deg, må du rømme
Hvordan skal man greie å være på et sted man ikke trives?
Da presser du hjertet alt for hardt

Det er veldig vanskelig å slutte med kriminalitet når du bor på
institusjon. Ofte vet du lite om hva som skal skje der og lite om framtida
Hele greia blir så diffus og midlertidig, da kjennes det uten mening

OM TVANG

Jeg begynte med kriminalitet i kamp mot barnevernet
De hadde så utrolige mange muligheter til å hjelpe meg
I stedet brukte de hardt mot hardt og problemene ble store

Når du blir låst inne i barnevernsinstitusjoner blir det veldig forvirrende
De voksne tar makta, men det lages ikke nok forståelse først
Da blir det lett en kamp og ungdommene vil ikke tape de kampene

Er du innestengt, får du lyst til å stikke av
De voksne snakker om at du skal roe deg ned
Det som skjer oftest, er at du blir full av irritasjon og hevn
Og at du ødelegger kontakten til hjertet enda mer

Et barnevern som prøver å ta makta over ungdommene er ikke noe bra
Så vil ungdommer som ikke takler dette, bare rømme derfra

OM RUS

Da jeg kom på første institusjonen, var det bare jeg som ikke hadde
rusproblemer. Men etter noen måneder der, var jeg godt i gang
Det verste er akuttinstitusjonene, der er det mye rus. Dit skulle det ikke
være lov å sende noen. De voksne skiftes ut og for mange bryr seg ikke
De må bli nedlagt, de er på en måte farlige for barn

OM SKOLE

Når du sendes rundt fordi du ikke passer inn, bytter du skole samtidig
Skolen blir ikke tatt alvorlig nok de kan undervurde ungdommene
Skole er kriminalitetsforebyggende, helt uten tvil
Mange av ungdommene på institusjonene er glupe i skolefag
Dette ser det ut som glemmes, oppførselen tar all plassen

OM BEHANDLING

I barnevernet glemmer de aldri fortida di, du kommer ikke videre
De har rapporter hvor de skriver ned alt det dumme
Ingen hjem har det, selv om ungene har vært vanskelige
Det er ganske tungt å ha med seg sånt

Noen institusjoner gir deg hjelp med problemene i hjertet
Men det er ikke så mange som gjør det. De fleste ser mest på om du
oppfører deg bra og ikke er kriminell. Det er og viktig, men har du vondt
i hjertet er det viktigst å hjelpe der

Hvis barnevernet skal hjelpe med kriminaliteten må det hjelpe deg inn
til det som er vondt. Hvis de bare straffer oppførsel blir det litt for enkelt.

OM VOKSNE

Noen av de på institusjonene er veldig respektfulle. Jeg husker en mann
som var veldig grei. Jeg traff ungene hans. Han fiksa ting, satt ikke på
rumpa si som de andre. Han stolte på meg og da begynte ting å forandre
seg i hodet mitt. Men han fikk sparken, de sa han ikke fikk jobbe sånn.
Selv om han er den i barnevernet, som best har hjulpet meg på nytt spor

Hvorfor må de beste folkene i barnevernet ofte slutte?
Det er akkurat som de ikke får lov å være snille. Men snille voksne
hjelper hjertet best

Barnevernet kan gjøre viktig arbeid for folk med vanskelig oppvekst
Men da må de ha folk der som kan snakke varmt og nært og godt med
ungdommene. Det er ikke mye som skal til, før en del av smertene og
sorgen, slipper taket

del 2 Svarene våre

Til ministrene

Vi vil bli stoppa, ikke fortsette å gjøre kriminelle ting

Ingen ungdom vil egentlig fortsette, om han snakker helt sant. Men han kan si det og insistere på det. Det kan være det eneste som gir status for han da

Hjernen til de under 18 har ikke vokst ut. Derfor må dere alltid la oss være på steder vi kan modnes. Der veien framover er tydelig. Da blir det nytteløst å sette oss i fengsel. Det må et klokt samfunn ta hensyn til

Jeg ser ikke på meg selv som en kriminell gutt nå. Samfunnsstraffen forandrer på dette. Men jeg har flere storebrødre i fengsel, jeg kunne vært der nå. En god institusjonsleder reddet meg fra det

Noen gjør ikke det rette, selv om vi nok inni oss ville gjøre det
Så mye er vondt i hjertet, vi prøver stenge vekk og rømme unna
Vi lager fluktruter med dumme stopp på

Når en ung begynner å bli kriminell, er det et kraftig tegn på noe
Da har det hasta lenge. Mange har nok sett det, om de tenker etter. Det kommer sjelden som ei bombe. Rart at ikke litt flere voksne bryr seg

Dumt at samfunnet svarer på dumt vi gjør med rettssaker og fengsel
Det stenger oss enda lenger vekk fra samfunnet

Kriminaliteten du gjør sitter fast i hjernebarken
Dumt å må vente på å få gjort opp etter seg, særlig når du er ung
Sjansen for at du gir faen, blir så veldig mye større
Tankene blir lett voldelige og destruktive

Noen snakker om å senke lavalderen under 15 år
Det er bare trist, hjernen er jo ikke på plass når du er 15 engang

Tror kjærlighet kan brukes mer enn vi bruker det i dag
Vi som jevnt besøker glattcella, har kanskje fått lite
Kjærlighet

Svar 1: Ingen under 18 i fengsel i Norge

Dere må huske at bildene i hodet og redselen etter det som skjer, sitter veldig sterkt når du er ung

Dere trenger ikke straffe oss, men vi ber dere om å stoppe oss
Ikke sett en 16-åring i fengsel

Du kan like godt hive en narkoman inn på apoteket og låse døra
Eller en unge med mye hull i tennene inn i godtebutikken

De bør ikke bruke glattcelle. De bør bruke et vanlig rom
En stue hadde vært bedre, der kunne man snakke og gått rundt

På cella tenker du lite på det du har gjort galt, er ikke luft til det
Du er mest sint for at du ble tatt og bygger bitterhet og hat

De forandrer seg ikke positivt, de bare får mer stress
Fengsel setter hjernen tilbake, du blir barnsligere igjen

Svar 1 a - Unge under 18 må ikke på glattcelle eller i varetekt

Som erstatning for celler kan det finnes sikrede leiligheter
Bemanningen er folk som er trente til dette, i beredskap for oppdraget
De er også trente i å møte folk konfliktdempende og med respekt
Også erstatningssteder kan brukes, for eksempel hos familie
Barnevernet er støttespillere for ungdommene

Svar 1 b - Unge under 18 må ikke sone dom i noe slags fengsel

Det inkluderer også egne fengsler for unge
Om det er til barnets beste, dømmes ungdommen til betinget straff
Ungdommen blir hjemme eller i institusjon, støtteapparat styrkes
Om det må dømmes ubetinget straff og frihetsberøvelse er nødvendig,
kan det sones i RehabSkolen (svar 4)

Svar 2: Rask og god vei videre i livet

Det dumme gjør at det baller på seg i mellomtida

Du tenker på det om kvelden og når du våkner
Livet stopper helt opp, ventinga kan ta ett eller to år
Det er veldig vanskelig ikke å gi faen

Det er snålt å sitte i en rettssal
Mye av tida skjønner du ikke hva de snakker om
Ordene er så stive, det er resten der også
Du må være skuespiller hele tida

Det dumme vi gjør, skulle blitt tatt opp på en bedre måte
Bør gjøres et sted hvor vi kunne snakket vanlig sammen
Og der vi må møte den det har gått utover på en bedre måte

Et sted vi kan snakke, og ikke trenger å spille tøff

Svar 2 a - Lovbrudd begått av unge må raskt få konsekvenser

Det må gjøres på absolutt raskest mulig tidspunkt
Det er avgjørende for at situasjonen for ungdommen ikke skal forverres
Det er og avgjørende for at ungdommen skal komme raskt videre

Svar 2 b - Konsekvensene avgjøres i et møte, ikke i rettssak

Rettssak er fjernt og i stor grad uforståelig for mange av de unge
Det oppleves som et slags skuespill, et sted du må spille sterk
I stedet kan det lages et stort møte. Ungdommen må møte offeret, ta
inn hva han har gjort og få startet bearbeidingen. Ungdommen må og
få forklare seg i tryggest mulige omgivelser. Her kan det og bestemmes
konsekvenser og hvordan det skal gjennomføres

Svar 3: Mer konfliktråd og samfunnsstraff

Truff dem jeg gjorde det mot i rettssalen,

Torde nesten ikke se på dem, er enda hverandres fiender
Det er ikke noe bra følelse. Skulle vært retta opp noe inni meg,
så det ikke blir svart klump og redsel

Det er best om du kan gjøre opp for deg. Om du kan få gitt noe tilbake
Det er lettere å leve videre da. Og det er lettere å legge det bak seg

Ungdommer må ikke bare straffes når vi har gjort noe galt
Derfor må det skje noe utviklende mens vi gjør opp for oss
Samfunnsstraff kan utvikle talentet ditt.

Ungdomsårene må vi bruke til å modne oss

Svar 3 a - Samfunnsstraff er bra filosofi, kan brukes mest mulig

Det er meningsfylt å få gjøre en innsats, for å ordne opp etter seg
Bra å tenke på rehabilitering og at ungdommene må bli ferdig med skole
Viktig at du driver med noe som du er flink til, da kan du lykkes
Avgjørende at de gjør noe de lykkes med og følges opp av noen de liker

Svar 3 b - Konfliktråd er bra for å komme videre og legge bak seg

Bra for ungdommene å møte ofrene og prate om det som skjedde
Må brukes mer, kan rette opp i grunnleggende følelser i ungdommen

Mange flere lovbrudd kunne avgjøres på sånn måte. Om samfunnet vil
hjelp ungdommene, tenk mer sånn. Ungdom vil ta konsekvensene om
de forstår dem. Og de vil så gjerne komme videre. Begge dele trenger de
hjelp til.

Svar 4: Lag RehabsSkoler

Må være ganske strengt og snilt samtidig

Og de må være hyggelige og blide der.

De må alltid ha respekt for ungdommene strengheten skal gjøres mot

Hvis ikke, kan sånn strenghet være ganske farlig for sånne som oss

Om noen må tas fra friheten, lag et sted som tar vare på oss

Da kommer vi i hvert fall ut i litt bedre stand. Det er bra for dere også

Lag et sted som bygger opp ungdommene

Der du ikke straffes, det hjelper ikke, det bare slår motsatt

Vi vil gjerne ha hjelp til å komme på riktig spor

Svar 4 - Lag RehabSkoler for unge som må frihetsberøves

Små enheter, rundt i landet

Erstatter alle fengsler planlagt for unge

Har vanlige gjerder, ikke fysiske innesperringer

Tar imot soning og varetektsfengsling med viss lengde

Har gode rutiner, skole, arbeid, aktiviteter og behandling med øvelser

Gir de som kommer der mulighet til å opparbeide seg tillit og innflytelse

Gir inspirasjon til å kjenne bak det dumme og inn til det vanskelige

Tilbyr skolegang som teller når du skal videre

Krever at du arbeider uten lønn

Tilbyr øvelser i sinnemestring og tankebevissthet

Tilbyr behandling av egne folk, for å ta problemene ved rota

Har ansatte som bryr seg mye, viser respekt og raushet

Har ansatte som er trygge, tør både å utfordre og ta tak i følelsene

Gir mulighet til kontakt med familien, men ikke med gamle venner

RehabSkolene må ligge under kriminalomsorgen

Svar 5: Øving i de nyttige tingene

Det hjelper ikke å legge ungdommer inn på DPS eller

anna psykiatrisk

Mange opplever det passivitet og fjernt

Kanskje hjelper psykologer for noen, jeg tror da i hvert fall det

Men for de fleste tror jeg det viktigste er prating,

humor og øvelser samtidig

Svar 5 - Gode tilbud i sinnemestring, rusmestring og mestring

Mange unge er vokst opp med vold og sliter med disse problemene

Andre sliter med impuls kontroll eller å få kick av stjeling eller andre

lovbrudd. Derfor trengs gode tilbud som alternativer til vold og annen kriminalitet

Disse tilbudene må komme tidligere inn i livet til barn og unge

De må inneholde opplegg som tar problemene ved rota og ledes av folk

som når inn til ungdommene. Og det må inneholde konkrete øvelser

Ungdom kan være med å lage oppleggene.

Tilbudene må presenteres for ungdommene på konkrete måter

Svar 6: Barnevern på unges side

En institusjon kan hjelpe en kriminell ungdom. Men den

må ikke bruke tvang som straff, det virker ikke

Da begynner vi å hate barnevernet

De voksne i barnevernet må lirke hull i panseret vårt
Og sprøyte trygghet, godhet og kjærlighet inn i sprekkene
Når jeg kjenner at jeg er i kamp med barnevernet, må dere
gjøre det annerledes i forhold til meg. Og si fra at dere og har
gjort feil. Dere har fortalt meg nok om mine

Har kjempa for mye i mitt liv allerede, vil helst ha folk på laget nå

Hvis dere skal hjelpe unge som gjør kriminalitet, snakk til oss
som ungene og vennene deres, selv om vi gjør feil

Noen institusjoner er gode til det, veldig godt å være der
Noen saksbehandlere gjør det og, de kan bli viktige i
livet ditt

Svar 6 a - Godt barnevern som forstår og støtter ungdommene

Mange ber om tidlig hjelp og mer støtte hjemme, det øker sjansene for
et bedre liv. Der fins det kjærlighet og familietilhørighet, ting som de
mener det er verdt å kjempe FOR.

Mye støtte må prøves her først, med folk ungdommene liker

Om de må flytte, ber de fleste om små, tette tiltak

Respekt, rammer, raushet og varme er nøkler

Svar 6 b - Godt barnevern som kan beklage feil og ta unge på alvor

En del unge som gjør kriminalitet føler at de kjemper mot barnevernet

En del sier at barnevernet direkte har skyld i at de gjør kriminelle handlinger

Barnevernet må ta det på alvor. Som voksne har de hovedansvar for endring

Tanker om voksne og framtida

Jeg vil ha fred, komme meg hjem til familien min

På institusjon er det vanskelig å slutte med kriminaliteten

Jeg vil ta fagbrev, bli rusfri, ha en jobb der jeg tjener nok

Jeg har ei seriøs dame, får så lyst til å få orden på livet mitt

I meg sjøl kan jeg alltid gi faen, må ha noen andre å leve for

Når støttes jeg av en mann som er snill og som jeg ser opp til
Han er flink også er han en bra fyr
Det er hele hemmeligheten, da er det noe vits

Om de voksne er greie, er jeg grei tilbake
Om de behandler meg som kriminell, så stiller jeg meg inn på det

Skole er det viktigste, ei dame i friomsorgen har skjønt det
Ei sånn dame skulle jeg møtt før, men glad hun er her nå

Det handler veldig mye om at de må finne voksne vi liker
Ikke for at noen av oss fortjener luksus, bare å ha det godt

Jeg har veldig lyst til å ha en jobb og tjene vanlige penger
Men jeg er så redd for at jeg ikke fikser det
Derfor vet jeg ikke om jeg tar sjansen

Nå føler jeg at jeg begynner å bli litt voksne i hodet mitt
Derfor har jeg tro på at jeg skal greie det

Noen fakta om barn og straff

I Norge er den kriminelle lavalder lavere enn myndighetsalderen. Barn over 15 år kan derfor straffes på samme måte som voksne. Barneverninstitusjoner med ekstra strenge sikkerhetstiltak, brukes fremfor at barn soner i fengsel. Dette kalles fengslingsurrogat. Saker kan overføres konfliktrådet, for løsning uten bruk av straff.

Nøkkeltall (SSB)

- ✓ 378 barn fikk samfunnsstraff (2009)
- ✓ 50 barn ble varetektsfengslet (2008)
- ✓ 24 barn sonet fengselsdom (2008)
- ✓ Ukjent hvor mange og hvor lenge barn har sittet på glattcelle (Barneombudet)
- ✓ 3920 barn ble ilagt bøter og forelegg (2009)

Barnets beste

- ✓ FNs barnekonvensjon sier barnets beste er et grunnleggende hensyn som skal ivaretas før barn straffes med fengsel. Fengsel skal være siste utvei (art. 3 og 37)
- ✓ Kriminalomsorgen mener fengsel har en særlig negativ effekt på barn og at den preventive effekten er liten (www.kriminalomsorgen.no)
- ✓ 01.11.10 avsa Høyesterett dom over en ung lovbrøyer. I dommen står det at det som i det lange løp tjener barnets interesser, er viktigere enn preventive hensyn. Hensynet til barnet skal bare settes til side der det "foreligger særlig tungtveiende allmennpreventive hensyn som ikke i tilfredsstillende grad også ivaretas ved en dom på samfunnsstraff" (www.lovdatab.no)
- ✓ Den allmennpreventive gevinsten av å straffe barn med fengsel, vet vi lite om. Regjeringen etterlyser kunnskap og forskning om dette (www.kriminalomsorgen.no)

NOU 2008: 15 Barn og straff

Et utvalg utarbeidet denne NOU. Utvalget foreslår bl.a.:

- ✓ Varetektsfengsling benyttes med største varsomhet og at det fins regler som sikrer dette.
- ✓ Ansvar for varetektsfengsling overføres ikke til barnevernet, men barnevernets kompetanse skal i brukes i behandlingen av unge lovbrøyer
- ✓ Barn som begår svært alvorlige lovbrudd, som for eksempel drap, overfalls voldtekt og seksuelle overgrep, kan fortsatt få en frihetsberøvende straff
- ✓ Ansvar for gjennomføring av straff overføres ikke til barnevernet
- ✓ Barnevernets kompetanse skal allikevel brukes både ift varetektsfengsling og gjennomføring av straff
- ✓ Innføring av en straffereaksjon – ungdomsstormøte og ungdomsplan – særlig tilpasset barn som har begått straffbare handlinger, som alternativ til ubetinget fengsel og for noen et alternativ til samfunnsstraff.

Departementet arbeider nå med et nytt lovforslag og en Stortingsmelding

NOU 2008:15 & JustisProffene

Litt om hva NOU 2008: Barn og straff og JustisProffene (JP)er enige om.

Alder må tydeligere frem som et formildende moment i straffeloven, JP enige i det utvalget her foreslår (s.136).

Viktig med fokus på individualpreventiv effekt i straffeutmålingen

JP enige i at en straffeutmåling er en reaksjon som (s.136):

- kan motivere barnet til adferdsendring
- er egnet til å fjerne/reducere risikofaktorer, samt styrke barnets ressurser
- engasjerer barnets nettverk, slik at dette kan bidra til å fjerne eller redusere risikofaktorer og styrke barnets ressurser

Problematiske rundt allmennpreventiv effekt: JP stiller spørsmål ved en allmennpreventiv effekt av å straffe barn med fengsel (s.137). Skal fengsling være et signal til barn flest om at alvorlig kriminalitet ikke lønner seg? Fengsling av barn kan også ha uønsket effekt for de i risikozonen, de tøffe havner i fengsel. JustisProffene mener barn ikke bør i fengsel, uansett hvor alvorlig kriminaliteten er

Soning: JP langt på vei enig med utvalgets forslag til hva innholdet i frihetsberøvelse skal være, det vil si små enheter med eget flerfaglig team underlagt kriminalomsorgen (s. 160). Ungdommene ønsker RehabSkoler, IKKE ungdomsenheter med murer.

Politiarrest (glattcelle): JP kritiske til bruk av politi arrest overfor barn. De ønsker for eksempel sikrede leiligheter fremfor politi arrest.

Varetekt: JP ønsker det skal brukes alternativer til varetektsfengsling når det er mulig, slik utvalget diskuterer (s. 128). JP ønsker ved lengre varetekt at Rehabiliteringsskoler brukes, evt. sikrede leiligheter eller barneverninstitusjon, om ungdommen ønsker det. Kan og brukes andre typer varetektsurrogater som, i utvalgets eksempel, en ung gutt som ble pålagt opphold hos sin onkel (s. 131).

Ungdomsstormøte: JP har mange innspill som gir støtte til ideen om et ungdomsstormøte og en ungdomsplan (men ville kanskje brukt andre ord). De er og helt enige i at denne formen kan brukes som alternativ til ubetinget fengsel, også ved alvorlige forbrytelser. De ønsker ikke formen rettsak, for å bestemme konsekvenser.

Samfunnsstraff og konfliktråd: JP er enig i at bruken av konfliktråd og samfunnsstraff bør økes (s. 143 og 145). Det kan rette opp i grunnleggende følelser – og kan øve i mestring, om opplegget følges opp av en voksen de liker.

Barnevern: JP er enige i at barnevernet ikke skal straffe (s. 169) og at dette gjøres for mye i dag. De ber om at barnevernet lengst mulig støtter hjemmet og at det fins flere små, tette, respektfulle institusjoner med gode rammer.

Mestring: JP ønsker flere tilbud som tar problemer ved rota og samtidig har øvelser for å mestre vanskelige situasjonene unge kommer opp i.

vi må stoppes med vennlighet, ikke med straff